

L'economia submergida, a debat

«**R**esulta absolutament inacceptable fer ús de l'economia submergida com a argument de salut econòmica del País Valencià i amagar la gravetat de la crisi industrial que patim.»

Amb aquestes paraules, extretes de les conclusions, finalitzava el passat dia 17 el Seminari que sobre «Els Sindicats davant l'economia submergida» s'havia celebrat durant dos dies a la Facultat d'Econòmiques de València. Organitzat per la Universitat i CC.OO., el Seminari va aplegar un grup de destacats especialistes en el tema que, durant llargues jornades de treball, debateren la problemàtica social i econòmica derivada de l'econo-

El Seminari «Sindicats, davant l'economia submergida», celebrat recentment a València, ha possibilitat l'estudi i la recerca de solucions a un problema que afecta percentatges insospitats de l'activitat laboral al nostre país.

Xavier Castelló

Universitat de València; Enric Sanchis, sociòleg de la Institució Alfons el Magnànim; Tomàs Parra, economista, i Jaime Garicano, subdirector general de la Inspecció d'Ocupació del Ministeri de Treball.

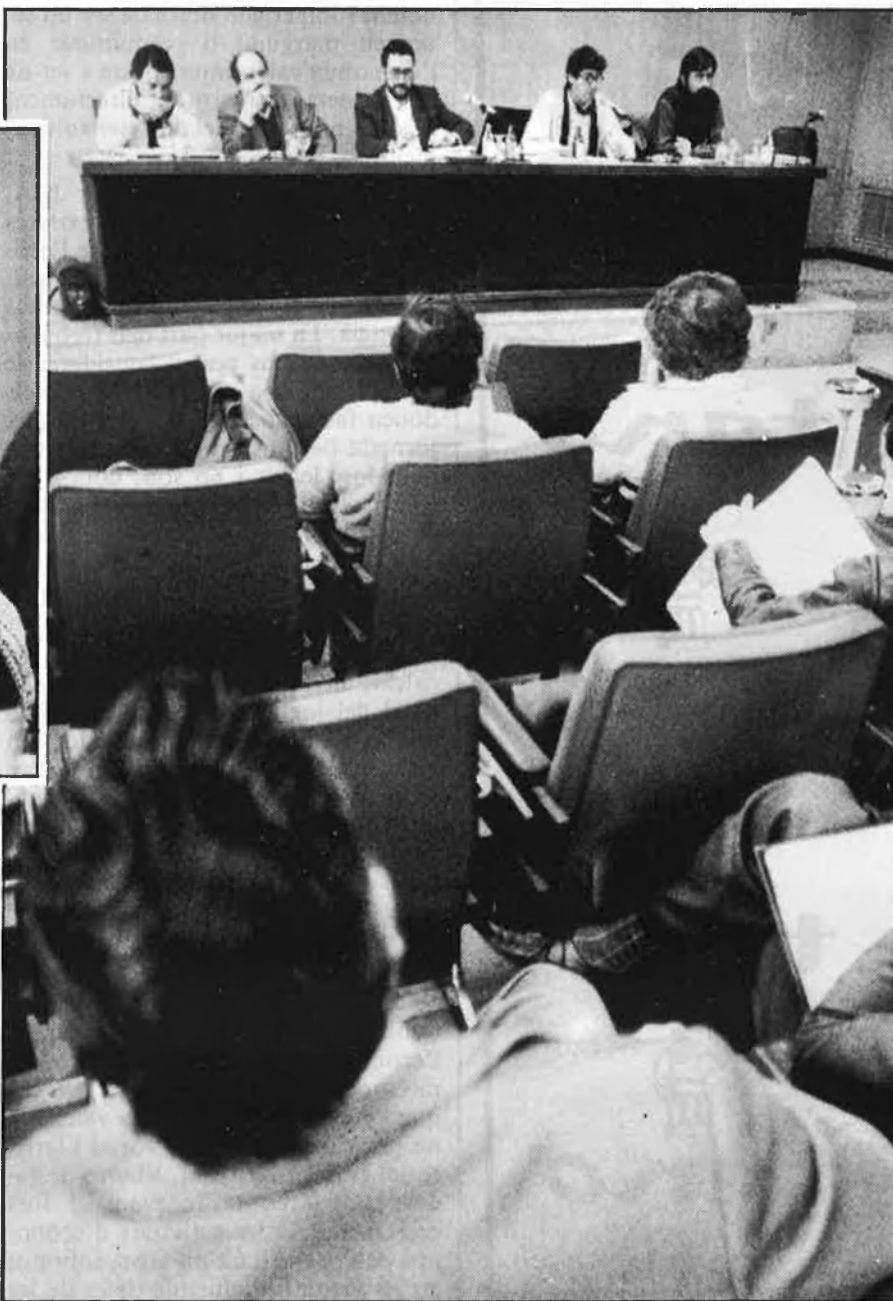
La presència d'aquests ponents es va veure complementada per la participació d'un actiu grup d'assistents procedents bàsicament del món sindical i també de l'universitari i l'administració, que, amb un elevat grau d'experiència en el tema, possibilitaren un debat viu i força aclaridor.

A l'esquerra, Albert Recio. A la dreta, un moment en el debat.

mia submergida, intercanviaren experiències i tractaren de definir propostes d'actuació davant el fenomen.

Els ponents (entre els quals cal destacar l'absència per problemes personals dels professors de Bolònia Vittorio Cappechi i Adele Pesce) procedien del món universitari i investigador, de l'administració, dels sindicats i de les patronals. Van participar-hi entre altres Josep Antoni Ybarra, de la Universitat d'Alacant; Albert Recio i Faustino Miguélez, de la Universitat Autònoma de Barcelona; Leandro García i Juan Manuel Ramírez, de la

JORDI VICENT

tano

tano

tano

tano

tano

tano

GANDIA

Com assenyalava alguns dels ponents, «aquest seminari ha estat, entre els celebrats darrerament sobre el tema, el que majors aportacions hi ha fet, perquè s'ha concretat molt i s'ha fonamentat en un gran coneixement del fenomen per part dels assistents».

És lògic l'interès despertat per l'anàlisi de l'economia submergida, si considerem la importància que ha assolit aquest problema en l'economia valenciana. El treball a domicili havia estat des de sempre un fenomen habitual en alguns dels sectors tradicionals. Tanmateix, és ben palés l'auge recent de la utilització de diferents mecanismes d'economia oculta, tant en els sectors que en feien ús, com en d'altres que n'havien estat al marge fins a períodes ben recents (cas del metall, l'electrònica...). Així, l'economia submergida deixa de ser un fenomen marginal o conjuntural en l'economia valenciana i passa a ser-ne un element estructural, directament lligat al nostre model de desenvolupament.

Això era posat en relleu per J. A. Ybarra amb algunes dades extretes d'una recent investigació sobre l'economia submergida als sectors de calçat, tèxtil i del joguet del sud del País Valencià. La major part dels treballadors clandestins poden considerar-se «estables» per a les empreses que els donen faena, perquè hi treballen una jornada bastant similar a la dels treballadors legals i no són, doncs, un recurs esporàdic, en moments aïllats, de la producció.

Aquest investigador ha estimat que els salaris percebuts pels treballadors submergits són un 32 % inferiors als dels treballadors legals en el cas del calçat, un 43 % en el tèxtil i un 50 % en el del joguet. Els baixos salaris a què es veuen abocats treballadors en atur, de baixa qualificació o dones sense altra possibilitat laboral, constitueixen un mecanisme que possibilita a les empreses que en fan ús d'obtenir uns sobrebeneficis d'un 10-15 % superiors als de les empreses legals.

Malgrat la generalització del fenomen i la creixent utilització de treball clandestí en nous sectors de serveis (amb la consegüent importància de l'economia oculta a les grans zones metropolitanes del país), és evident que l'economia submergida valenciana presenta un mapa sectorial i territorial ben definit. Així, Ybarra destacava que «resulta rellevant el fort creixement de les activitats d'economia oculta en els últims anys, sobretot en els sectors productius típics de les

comarques del sud: la sabata al Vina-lopó, el joguet a la Foia de Castalla, el tèxtil a l'Alcoià i la Vall d'Albaida, i el turisme a la costa, de Benidorm a Torrevella». La incidència de la producció clandestina era avaluada per aquest investigador en un 33 % del total de la producció sectorial al calçat, el 43 % al tèxtil i el 37 % al joguet.

Els efectes de l'economia submergida van ser valorats unànimement negatius, tant pel que fa a la degradació de les condicions laborals (salaris, horaris, seguretat i higiene) dels treballadors clandestins, com pel que fa als seus efectes sobre el conjunt de l'economia valenciana. Enric Sanchis declarava, en aquest sentit, que al País Valencià «estem per darrere de l'experiència italiana, ja que fa anys que ells es van plantejar una sèrie d'eixides quan es van trobar amb el problema de l'increment de salaris i de la competència dels països del tercer món; eixides que van passar per la producció de béns d'alta qualitat i de tecnologia exportable als nous països industrialitzats. Tanmateix, al País Valencià per ara funciona l'eixida cap arrere, que suposa el creixement de l'economia submergida, és a dir, la reducció de costos a partir de submergir la producció i, per tant, pagar salaris més baixos».

Els efectes d'aquesta resposta eren descrits per Ybarra així: «l'economia submergida, al País Valencià, comporta un endarreriment, tant en les condicions socials dels treballadors com en el sistema productiu; per tant, les solucions passen per modificar les produccions actuals, per aconseguir una major qualitat del producte, la qual cosa necessita del reciclatge de la mà d'obra i de la substitució dels productes oferts».

Pel que fa a l'explicació del fenomen, hi ha una àmplia coincidència en el fet que les causes de l'extensió del treball submergit no són conjunturals, no es troben reduïdes a un simple problema de costos i, sobretot, no poden limitar-se a alguns dels elements que habitualment s'argumenten, especialment des de fons empresarials: cotitzacions a la Seguretat Social, pressió fiscal, rigideses laborals, etc. Per contra, la precarització del mercat de treball, associada a la crisi i la fallida del model industrial vigent fins ara (lligat als canvis en la divisió internacional del treball) es presenten com a elements decisius per a una correcta explicació del procés.

En aquest sentit, sembla evident que l'economia submergida obeeix a la mateixa dinàmica que altres mecanismes de flexibilització del mercat de treball: contractes temporals, a temps parcial, etc. Aquests elements no constitueixen, doncs, una línia estable de solucions a la clandestinitat, sinó que s'integren en la mateixa lògica. D'altra banda, no podem menysprear l'important paper de legitimador social que juga l'economia submergida, de tal manera que assistim a una acceptació implícita a causa dels seus efectes sobre l'ocupació (provoquen dubtes sobre la xifra real d'aturats) i de contenció de les tensions socials derivades de la crisi.

Davant d'aquesta acceptació de l'economia submergida, en el seminari s'ha remarcat molts dels aspectes negatius de l'extensió del treball irregular. Albert Recio assenyala que «aquest tipus d'activitats expliquen no sols una degradació de les condicions generals del treball (reducció de salaris, etc.), sinó també el trencament del procés d'acció col·lectiva, de la solidaritat de classe, i fomenten l'individualisme del treballador».

Evidentment, dels temes del seminari el que més va atraure l'atenció i el que més polèmica va suscitar va ser el de les propostes d'actuació davant aquest tipus d'economia. Una qüestió va quedar clara i en funció d'aquesta qüestió es van plantejar les respostes al fenomen: la interdependència entre formes submergides i formes legals de producció. Les empreses legals, les quals verbalment condemnen l'economia oculta, són en molts casos les beneficiàries d'aquestes activitats, ja que comercialitzen, totalment o parcialment, productes d'origen clandestí.

La posició empresarial davant l'economia submergida es situa entre la condemna verbal, l'acceptació implícita i la demanda de determinades reformes legals que només incideixen en els aspectes conjunturals del fenomen, però no en el fons real: reducció de les cotitzacions a la Seguretat Social, menys impostos, més flexibilitat

JORDI VICENT

JORDI VICENT

JORDI VICENT

Dalt, a l'esquerra, Enric Sànchis. A la dreta, Miguel Torrejón (CCOO). Baix, Josep Ybarra.

alternatives de política laboral que possibilitassen noves formes de contractació més flexibles. També caldria reformar les condicions dels acomiadaments, els costos de la Seguretat Social, possibles reformes respecte als autònoms, etc. L'administració no passa per alt el tema i progressivament destina més recursos per al seu control; tanmateix, som conscients que moltes persones que consten com a aturats reben ingressos per la realització d'activitats no controlades.»

L'actitud sindical (directament enfrontada a la situació dels treballadors clandestins i interpellada per aquesta nova realitat) és ben diferent. Per a Miquel Torrejón, de CCOO, «les solucions han d'incidir en les causes estructurals que produeixen l'economia submergida: les característiques del nostre model industrial, l'absència de política industrial per a les petites empreses, la manca d'accions sectorials i territorials al País Valencià, etc. Per tant, les mesures proposades se centren en la voluntat d'impulsar l'emersió del treball il·legal sobre la base d'evitar la pèrdua de llocs de treball i el trasllat d'activitats. La política repressiva hauria de basar-se en l'exemplaritat i la selectivitat, procurant atacar el beneficiari últim de la clandestinitat.»

El seminari es tancava amb una «crida sobre la necessitat que les instàncies afectades pel problema no oblidin la imprescindible continuïtat d'aquestes accions i utilitzen les vies de diàleg existents o, si s'escau, en creen de noves amb la mateixa finalitat.» □

laboral, facilitats per a l'acomiadament, etc.

L'administració, al seu torn, es debat entre el refús necessari a la clandestinitat (cal seguir les normes legals) i el fet que els ingressos derivats d'aquesta redueixen els efectes de l'atur, cosa per la qual no planteja cap actuació definida i estructural. En aquest sentit, Jaime Garicano, després d'afirmar que molt probablement d'ací a uns pocs anys ja no hi haurà contractes laborals indefinits, indicava que «haurien d'establir-se al-